

MAI 1989

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN
DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Sub semnul armoniei

Dacă acceptăm că lunile de peste an își conturează o anume „personalitate” prin elemente caracteristice, care țin de însușirile vremii-anotimp, ale muncilor — îndeobște agricole — înscrise tradițional în porțiunile respective ale calendarului, ori de semnificațiile sărbătorilor care le marchează, am putea afirma că MAI stă sub semnul armoniei. O asemenea dominantă definește și „structurează” cuprinsul lui florar, vădindu-se — dincolo de realități de genul celor deja menționate în statura înaltă și în creștere încă a zilelor, în desfășurarea cu maximă intensitate, dar într-un perfect echilibru, a proceselor vieții din lumea vegetală ori chiar în temperanța fenomenelor meteorologice...

Sărbătorile noastre sînt, în general, înfrățite prin înțelesuri, prin rezonanța lor în conștiințe. Pentru cele din mai aceste legături sînt parcă mai evidente. Sentimentul armoniei generat de înfrățirile naturii dobîndește acum o forță superioară, în condițiile în care cugetul devine punct de confluență pentru ecourile afective ale cinstirii unor momente, valori sau virtuți cu temeuri comune și sensuri înrudite. Intrăm în mai celebrînd munca, uimitoarea ei putere modelatoare, caracterul său creator tot mai accentuat în actualitate. Li recunoaștem calitatea de suport al aspirațiilor în drumul lor spre certitudini; de criteriu fundamental în etica persoanei; de factor hotărîtor al devenirii practice a principiilor politice și sociale ale edificării progresului. În acest an 1 Mai și-a reliefat mai puternic semnificațiile revoluționare, împlinindu-se cinci decenii de la marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică din 1939, în organizarea căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarăsa Elena Ceaușescu au avut un rol determinant și un secol de cînd s-a hotărît marcarea — pretutindeni la aceeași dată — a Zilei Muncii. Imediat după Armîdeni, pe fila celei de a doua zile a lunii este consemnată — într-o semnificativă continuitate de sensuri — sărbătoarea tinereții. Locul ei nu putea fi stabilit decît aici, într-o vecinătate profund onorantă, mai însemnînd, deopotrivă, culoare și vigoare. „Vîrstă” a creșterii și a marilor promisiuni de rodnicie, timp al trăirilor exuberante, al vitalității tumultuoase. Energiile celor ce reprezintă această frumoasă dimensiune a vieții își găsesc, în intervalul vizat, revelatoare corespondențe în natură. Nu întîmplător, de pildă, cu vîntul vîlstar, cu sugestia frăgezimii și a sevelor sale neobosite în urcușul spre lumină, a trecut din zona metaforelor în cea a expresiilor de folosință obișnuită.

Către tinerețe și primăvară — cea eternă, a patriei —, către uriașul potențial de creație ce-i asigură permanenta înnoire și înflorire trimite gîndul și următoarea (în ordine cronologică) zi-eveniment. Intipărit cu litere de aur în istoria țării, în conștiința națională, momentul 8 Mai — cu rădăcini adînci în existența și lupta eroică a poporului și cu consecințe de covîrșitoare însemnătate asupra evoluției sale ulterioare — prilejuește, de fiecare dată, nu numai evocarea opțiunii decisive, prin făurirea Partidului Comunist Român, pentru un viitor românesc liber și demn, edificat în mod conștient prin descătușarea energiilor națiunii și călăuzirea lor înțeleaptă pe căile cele mai favorabile propășirii multilaterale, ci și pe cea a etapelor glorioase parcurse în înfăptuirea năzuințelor ce au determinat actul istoric de acum 68 de ani și care, pe măsură ce s-au împlinit, au generat și au pus temeuri de izbîndă unor idealuri tot mai cutezătoare.

...Și tot într-o vecinătate, inspiratoare de apropieri în sfera semnificațiilor este, apoi, prinsă în calendar ziua proclamării independenței deplină de stat a României. Cucerită prin jertfă, neatîrnarea a fost, la vremea sa, un semn de renaștere și primăvară în vatra strămoșească; ea a devenit — ca și unitatea și libertatea cu care se constituie într-o triadă ce ne definește istoria — principala idee-forță a politicii promovate de partid, mobilînd, atunci cînd s-a impus, împotriva fascismului ce o amenința și care, de altfel, punea în pericol toate valorile luminoase ale umanității, capacități militare și economice care au grăbit victoria — marcată, de asemenea, într-o zi de florar — asupra mașinii de război naziste.

Chiar dacă luna mai ar avea ca zile festive numai pe cele cărora le-am reținut puține înțelesuri din cele multe și firese armonizate în conștiința fiecăruia, și ar fi îndeajuns să o socotim un timp de mari sărbători ale sufletului. Se asociază, ca „argumente” susținînd acest simțămînt, și faptul că acum bucuriile primăverii triumfătoare sînt mai depline; că ambianța bogată în culori și arome subtile a oricărui colț de natură nutrește o stare de incîntare și optimism; și că simțim cum din aerul în care se-nțec miremele în putere ni se insinucă în auz și în inimi chemarea poetului: „Veniiți — privighetoarea cîntă și liliacul e-nflorit”.

Ion NEDELEA

Desen de Ion CARP FLUERICI

Cîntec de mai

Se aprind lumini în vișini
Sub cupolele de mai
E o naștere ce-mi arde pleoapa
Mă bîntuie cu pulberii suverane
Și cîii vin să-mi pască dorul
Crescut năvalnic într-o noapte
Cînd iar aud cum din uimire
Se rup cămășile cîmpiei

Eu ca un plug îmi trec aripa
Prin iarba nînsă de trezire
Și strig: veniți, dă-n floare bucuria
Cea mai curată clipă
De jertfă și nuntire

O lacrimă ne ferește ochiul.

Ion BELDEANU

A PRIVI

Portret la prima vedere

Pe strada Celulozei nr. 4 din Suceava locuiește maestrul metrolog Emil Burlacu, de la Întreprinderea de Mașini-Unelte. Nu te poți îndoi o clipă: cei doi gemeni, liceeni de-acum, care te întîmpină în prag, sînt fii lui! Dar școlărița de colo, mirată-nemirată de prezența noastră, furișîndu-și privirea spre o floare și un mesteacăn? Gîndiți-vă că e sora celor doi, vă apropiați nespuse de mult de adevăr... Gazda îi „asuprește” cu privirea un moment, pînă tăcerea devine deplină, apoi ni-i prezintă ca și cum ar fi ai nu-știu-cui, adică vrea să zică: să vă vedeți de treburi și să vă faceți una cu... cumînțenia!

Asta s-a întîmplat în urmă cu un timp, pe cînd nu știam ce fel de... pictor e Emil Burlacu și pe cînd mă sprijineam numai pe vorbe auzite din uzină („...pe ce pune mîna înfloreste”),

ori pe altele culese de prin atelierelor profesioniștilor. Am stat mult în ziua aceea în casa de pe Celulozei 4, trecîndu-mi prin fața ochilor aproape o sută de tablouri, făcînd, așadar, o lungă preumblare pe drumurile lui, prin peisaje pluvioase ori solare, pe asfalturi sau prin grădini, prin casele Bucovinei și prin umbrele turnurilor ei. Izbitoare performanță: să poți accede la esență prin talent (pentru că de un mare talent este vorba) și prin învățătură (pentru că de o mare sete de învățătură, de perseverență dusă pînă dincolo de limitele ei vizibile și de buni dascăli este vorba) chiar atunci cînd viața pare să te fi trimis în brațele unei profesii extrem de onorabile, dar și destul de îndepărtate de artă.

Recunosc că s-au scris nenumărate pagini despre înclinațiile spre lite-

autograf

Mihai Eminescu

Cărțile

Shakespeare! adesea te gîndesc cu jale,
Prieten blind al sufletului meu;
Izvorul plin al cînturilor tale
Îmi sare-n gînd și le repet mereu.
Atît de crud ești tu, și-atît de moale,
Furtună-i azi și linu-i glasul tău:
Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe
Și-nveți ce-un cv nu poate să te-nvețe.

De-aș fi trăit cînd tu trăiai, pe tine
Te-aș fi iubit atît cît te iubesc?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
— Destul că simt — tot ție-ți mulțumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumine,
M-ai învățat ca lumea s-o citesc,
Greșînd cu tine chiar, iubesc greșala:
S-aduc cu tine mi-este toată fala.

Bustul lui Eminescu de la Dumbrăveni

În amintirea trecerii lui Mihai Eminescu prin Dumbrăveni (comună ce a aparținut de județul Botoșani, iar acum face parte din județul Suceava), unde tatăl poetului Gheorghe Eminovici fusese administratorul moșiei lui Constantin Balș, s-a dezvelit, într-un cadru festiv, la 14 iulie 1902, unul dintre primele busturi din țară, pierdut (distruș), probabil, în anii celui de-al doilea război mondial. (Nicolae Docsănescu, **Unde se află statuia lui Eminescu de la Dumbrăveni**, „Almanahul turistic”, 1987, p. 54—55). Fiind contestată de unii existența acestui bust (vezi „Flacăra” din 30 iulie 1982), semnatarul acestor rînduri a publicat în aceeași revistă, la 24 septembrie 1982, cîteva mărturii documentare inedite și din presa vremii, cu care s-a argumentat și la televiziune, în emisiunea „Fapt divers” a albumului duminical din 6 februarie 1983.

Ridicat din nobila inițiativă a lui Leon Ghica, proprietarul Dumbrăvenilor, numit de prietenii apropiați „Le magnifique Seigneur”, cu veleități de mecena, „de o cultura profundă și de un spirit larg și generos...”, iubit în cercurile artistice și literare ale vremii” (Cincinat Pavelescu, **Amintiri literare despre Leon Ghica**, în vol. **Omagiu lui Mihai Eminescu**, 1934, p. 127—131), bustul din bronz a fost instalat „în

fața casei unde s-a născut Eminescu” (?!), „sub plopul fără soț” ai parcului, pe un soclu de piatră, înalt de aproape 2 1/2 m, care avea inscripționate pe partea din față versurile din ultima strofă a poeziei **Dintre sute de catarge**, iar pe partea din spate locul și data nașterii, anul inaugurării — 1902 — și numele sculptorului — Oscar Spaethe. Informațiile de pe soclu au fost comunicate, la 25 mai 1909 de către primarul comunei, Calistrat N. Popărescu, lui Corneliu V. Botez, animatorul unor manifestări eminesciene la Galați, cu prilejul împlinirii a două decenii de la moartea poetului național. (Textul scrisorii a fost publicat în intervenția noastră din „Flacăra”).

Despre desfășurarea solemnității dezvelirii bustului poetului la Dumbrăveni, aflăm din relatarea cotidianului „Conservatorul” (II, nr. 155, 16/29 iulie 1902), republicată în albumul gălățean **Omagiu lui Mihai Eminescu...** (1909) și apoi din revista „România ilustrată” (II, nr. 4, 5 și 6, septembrie 1902), din care am citat uneori în acest articol.

După deschiderea manifestării, poetul Cincinat Pavelescu a recitat cu har artistic oda originală „foarte mult aplaudată”, **La bustul lui E-**

(continuare în pag. IV)

Gh. S. ȘTEFĂNESCU

ratură, spre pictură și muzică ale unor asemenea oameni — e drept că multe de circumstanță — dar propunerea noastră rămîne, totuși, a unui caz deosebit: maestrul metrolog Emil Burlacu, de la Întreprinderea de Mașini-Unelte din Suceava, de pe Strada Celulozei 4, este un pictor. Iată de ce nu vom mai aduce detalii despre pozițiile lui, despre premii, despre prezențele în colecții, despre tabere de creație și călătorii! Și nici despre ce face el foarte bine în uzina spre care se îndreaptă în fiecare dimineață și nici despre cum gîndește să-și crească de-acum înainte, „cu mîna lui”, copii.

Vom încheia, despărțindu-ne, pentru un scurt rîstimp, de acest subiect, cu vorbele pictorului Ion Carp-Fluerici, extrase dintr-un catalog **Emil Burlacu**: „Cunoscîndu-l ca om, am întrezărit, în alura lui de „corsar” lăsat la chei, o voință și o dorință puternice de a nu se socoti învins de greua povară ce și-o asumase: exprimarea în limbajul artei”.

Marcel MUREȘEANU

CRONICA LITERARA

A-l evoca pe Macedonski, fie și numai printr-o recenzie la o carte despre opera lui, cu puțin timp înainte comemorării centenarului stingerei lui Eminescu, poate apărea ca o impetitate la adresa Luceafărului. Și chiar ai fi dacă am gândi întâmplător de acum un veac precum contemporanii celor doi poeți; dar noi ne-am eliberat de patimile de atunci, avem propriile noastre obsesii literare. Bu-năoară sa încercăm textului critice virtuțile literaturii propriu-zise, iar acesteia valoare de autoexegeză, dacă nu și de reflecție obligatorie implicită sau explicită asupra elaborării textului literar. Un exemplu (posibil): ne simțim obligați să facem literatură (de obicei, pe principiul divagației) când scriem despre o carte de critică pe care o primim, de asemenea, în primul rând ca literatură; firește, credincioși obsesiei, ar urma să descoperim în obiectul exegezei axiome mai mult sau mai puțin ascunse ale poeticii și retoricii, dar așa ceva nu ni se pare a fi obligatoriu. O asemenea suprapunere a termenilor ecuației poate duce departe; depinde de ce credem despre legitimitatea criticii și de cum ne însușim instrumentarul ei actual.

Spre cinstea autorului, cartea lui Daniel Dimitriu despre Macedonski (*Grădinile suspendate*, Editura Junimea, 1988) nu se resimte de fixațiile mai înainte pomenite. Criticul, stăpîn pe o informare teoretică de actualitate largă și convergentă, posedă măsura dreaptă a modernității în toate compartimentele: opțiuni teoretice, viziune sistemică, sensibilitate critică, limbaj etc. La mai bine de douăzeci de ani după impresionantă exegeză în două volume a lui Adrian Marino (*Viața și, respectiv, Opera lui Alexandru Macedonski* — peste 1.200 de pagini), a carui acribie comparatistă dublată de disecarea sub microscop a textelor, a tendințelor și nivelurilor operii aproape ca pulverizează obiectul cercetării, lucrare care rămîne o scriere fundamentală despre poetul Nopților, esul lui Daniel Dimitriu răspunde, am putea zice, unei necesități. Mai întâi de toate, este prima dintr-o serie de sinteze posibile asupra poezului, aproape obligatorie după nu prea numeroasele interpretări care s-au perindat în aproape șaptezeci de ani, exegeze nu atât diferențiate în opinii, cit contradicții în concludii. Pe de altă parte, tocmai prin acest spirit de sinteză delimitază, în bună măsură, perspectiva unei generații asupra operii unuia dintre marii poeți ai literaturii române. Căci, fapt evident în toate culturile naționale, cel puțin asupra creatorilor din primul eșalon valoric, fiecare generație își expune opțiunile de receptare.

Beneficiind de experiență în această privință prin unele din cărțile sale anterioare (*George Bacovia. Introducere în opera lui Ion Minulescu*), Daniel Dimitriu aplică în „cazul Macedonski” o grilă clară, judicioasă elaborată, eficientă la nivelul micro- cit și la cel al macrostructurii. Nemanifestându-se polemic decât în limitele necesității, mai exact, concepiind dialectic relația dintre noua critică și înaintași, valorifică tot ce se poate recupera de la cei care i-au premers în cercetarea lui Macedonski; el nu demolează pentru a-și ridica edificiul, ci exploatează spațiul și ambientul critic preexistent în favoarea propriei construcții. Demonstrează, deci ea și în cărțile anterioare, o vocație pozitivă, cumulativă, un temperament critic echilibrat.

capabil să discearnă și să integreze valorile, sugestiile. Spre deosebire de alți colegi de generație și mai tineri critici, nu s-a instalat în starea de ucenic perpetuu al unor școli, ele însele în inerente metamorfoze sau deja clasate, și nici nu-și compune o mască pontificală. Între *Ares* și *Eros* — cartea care l-a afirmat — și *Grădinile suspendate*, a evoluat armonios menținându-și și cizelindu-și premisele teoretice și criteriile de judecată critică. De pildă, pe cei doi zei tutelari ai artei în jurul cărora cristalizează interpretările din primul volum îl reintîlnim și în cea mai recentă dintre cărțile sale, cu precădere în primele două capitole, „Eroicul” și „Eroicului”, de data aceasta integrați într-un sistem de semne mai complex, deci mai eficient critic. Mentorii principali și cei mai apropiați ai eseistului par a fi J. P. Richard, Ch. Mauron și Gerard Genette, ceea ce, la urma urmei, dovedește opțiunea sa pentru rigoarea demonstrativă a demersului critic, dorința de sistem. Eclecticismul său teoretic se sprijină pe întuirea exactă a punctelor în care propria structură creatoare se intersectează cu ideile celor mai înainte pomeniți și le asimilează sau le subsumează.

VOCATIA CONSTRUCȚIEI CRITICE*

poate mai mult decât în cărțile anterioare, *Grădinile suspendate* dovedește vocația reală a lui Daniel Dimitriu pentru construcție critică în cel mai acut sens arhitectural al cuvîntului. Esul se edifică pe verticală, într-o permanentă mișcare ascendentă, sub cota zero a construcției care, pe ansamblu, este constituită din interpretarea operii, aflându-se, ca fundație, personalitatea, cu precădere cea inconștientă, a poetului: „Oricite motivații biografice se pot desluși îndărătul unui asemenea fel de a fi (de luptător, n.n., M.I.), existența unui instinct (s.a.) marțial este neindoielnică”. Temelia cuprinde în sine premisele construcției: „Astfel, tema puterii ordonează ceea ce la o primă vedere apare atât de contradictoriu, inexplicabil divergent și eclectic. Spiritul pățimas, revolta, erosul dominator, ascensionalul, tentația formei perfecte, himera, ștergerea frontierei dintre realitate și închipuire (...)”. De aici și pînă la „Incheiere”, care debutează cu enunțul „A face ordine în poezia lui Macedonski este un lucru anevoios”, se derulează efortul constructiv al autorului, dar și cel arhitectural (în înțelesul de expresivitate estetică a întregului) condus, cum am mai spus, de un spirit demonstrativ bine strunit și de o logică subtilă în marea majoritate a cazurilor. Firele fine ale analizei se armonizează cu liniile de forță ale intenției. (Realitate de sinteză, sprijinindu-se și luminându-se reciproc. Edificiul evocă, prin relațiile dintre nivele, funcționalitate,

limbaj specific și expresivitate sustinută (în sens larg), goncul francez; iară ea, prin această comparație, sa încere a surbi ceva din modernitatea cernensului).

Fiecare dintre cele patru părți ale cărții cristalizează în jurul unor texte din opera lui Macedonski, sa le zicem, împreună cu autorul, generative: vestita epigramă, nota la poemul-pamflet *Viața de apoi* și *Noaptea de noiembrie*, pentru „Eroicul”; *Tnalassa*, *Le Calvaire de Ieu* și *Idine brutale*, pentru „Eroicului”; *Noaptea de decembrie*, *Rondelurile* și *Mai*, pentru „Himericului”. Toate sînt supuse unor analize de mare finețe și, am zice, exhaustive. Daniel Dimitriu reușește să scoată din textele lui Macedonski cam tot ce se poate scoate și cam tot ce-și propune. Tocmai pentru că domină copios obiectul analizei, mărturisesc ca nu înțeleg de ce repetă, de două ori, aceleași citate din *La harpă* și din *Idile brutale*; chiar dacă ele îl ajută în ambele cazuri. Și, pentru că veni vorba de citate, îmi permit o sugestie în legătură cu versul „straniu” „Mari flamanzi prin aer zboară spre-ale visului domni”: nu cred că este vorba de pinzele unor pictori flamanzi, ci, mai ales că se evocă un peisaj marin, de folosirea unei forme incorecte sau neasimilate a cuvîntului *flamingo* (flamingi) — pasăre acvatică avînd penajul roz, perfect adecvată priveliștii crepusculare din poem.

Revenind la structura esului, e de observat că, pornind de la textele numite mai înainte, decupează motivele caracteristice fiecărui nivel al creației macedonskiene și, pornind de la ele, să tragă concluzii valabile privind rolul fiecărui în ansamblul operei. Spre exemplu, în partea a doua, se afirmă că „Perspectiva fundamentală critică a poeziei macedonskiene este aceea care impune existența unui limbaj al senzațiilor”; în a treia, că „Ascensionalul ajunge sa decidă în elaborarea artei poetice”; în a patra, că pentru poet visul este un „ecran pe care se desășoară proiecția ficțiunii compensatorii”, este „un semn (s.a.)”, o realitate care ține locul altei realități. Ajuns aici nu mă pot abține să nu subliniez o observație de mare finețe a lui Daniel Dimitriu: adevărata replică macedonskiiană la *Luceafărul* este *Noaptea de mai*. Asocierea acestor două capodopere ale literaturii noastre evidențiază pregnant locul celor doi artiști în contextul poeziei românești.

Căci, pentru autorul *Grădinilor suspendate*, nota diferențială a operei, de fapt, a „marii poezii” macedonskiene este „ieșirea din romantism”. Concluzia, că toată ambiguitatea ei intenționată, se cere admisă, se impune tocmai prin haloul ei. Argumentul suprem îl constituie tocmai *Noaptea de mai* care, prin mesaj, depășește *scindarea* (motivului cuplului romantice”. Argumentul îmi este suficient datorită mutației, de alchimie subtilă, a speculației în argument logic.

Grădinile suspendate, carte substanțială și polivalentă, inaugurează o etapă nouă în cercetarea creației lui Alexandru Macedonski.

Mihail IORDACHE

* Daniel Dimitriu, *Grădinile suspendate*, Poezia lui Alexandru Macedonski, Iași, Editura Junimea, 1988

PROZĂ

Metamorfoza

Există un sfîrșit, gînduși; îl amintam dar vine inevitabil. Și Andrei, incapabil să se mai apere, să-și apere adevărul lui era o victimă, un mort. Un viitor mort. A trait, a existat. Oare? Mai respiră, mai rîvnește la o halcă de viață. Degetele lungi, osoase, fața lividă, suptă sub becul platonierei, trupul descarnat, micit, acest rest pierdut sub pleduri — iată adevărul biologic; cine s-a mai scotocească prin coltoanele memoriei, să mai foreze, să dea la iveală fragmente și imagini involburate din anii lui buni? Sau din anii lui turburi...

Vorbea, strălucea, singele aloga, galopa, bubuia, era tinăr, conectat ritmului vital; prin el circulau ideile, trebuiau expulzate, gîndurile adunate în el plesneau se rostogoleau. Nu simțea curgera tinerității, încrezător doar în acel timp pe care îl avea în față. Viitorul era o promisiune, timpul îl priso ea.

Și totuși se topea, se îndepărta. Și el rămăsese așa, uitat, înțepenit. Părea că adormise iarăși. Logănat de apele reveriei, privind somnoros lumea, statuie dormitînd în viscozitatea camerii. Sub pledul străvechi eliberat de orice frică, străbindu-se la cite un amănunt din peisaj, preocupat — a-l zice — de „lățimea detaliului”, cum îl sfătui un maestru pe vremuri, predînd poezilor în pat regulile măiestriei.

Zi proastă, se întimpla — constată, sunînd retragerea, Adela e alături, istovită, o distanță infimă, ciocnirea a două singurătăți, apele visului molfăind-o în licărul oglinzii.

„Bătrînețea e o disperare” îi spunea, nu putem face nimic, moartea ne separă. Simți toată oboseala ei lăbărîndu-se, ravasită de spaimă, purtînd uzura conjugala; zile mucegăite, sparte de glasul lui certărc. Adela era efectul lui, posedată metalizic, remorca, prelungirea lui după moarte. Fără urmă de răzvrătire, fără luptă, plastilină în mîinile lui terne; chiar? O vedem alunecînd în apele somnului, spionînd îndărătul perdelelor pașii celor care se vor vîntura pe alcea de beton, așteptînd fîrîitul soneriei, lălăindu-se cu fîțele ei scorfocite spre usă?

Nu mai nu ce să-și spună. Adela tace, lipătu ei de groază nu pornește; nemaistrigat, înțepenit acolo. Se vor reintîlni ei cîndva? Dar singurătatea își sporește răul, furiile adunate ani în șir sparg digul politeții, vocea ei moale devine și ea o amintire.

„Du-te!” urlă Adela, cea care se căznea să pară supusă, gata acum să arunce vorbe grele oricui. Oamenii buni sînt slabi — spunea Andrei. Nu vreau să fiu slabă! „Femeia-i dracu!” — îmi mărturisise el. Adela n-are suflet conștient; dar, să știi, eu am sterilizat-o! O femeie poate să-ți schimbe scopul; o anuci în altă direcție, derapezi, simți că te pierzi dus de curent, nici măcar nu te mai împotrivesți. Parcă aș fi vrut o femeie blîndă, care să te liniștească, să-ți calmeze frămîntările, să te scoată din marile crize morale. Pentru mulți fericirea înseamnă liniștea... Pe Adela am uscat-o, am anulat-o. Nu a fost femeia destinului meu; eu am vrut să fiu Bărbatul destinului ei...

L-a auzit oare? Se răzvrătește acum? Nu putem ști, aproape n-are importanță. De față cu moartea toate își pierd însemnă-

tatea. Iar Andrei n-o mai dojenește; așa se apără el de toate, scufundat într-un calm apatic, maldav, rupt de lume. „Scriînd, devenim mai buni” — îmi spunea Andrei; și tot el: „Crezi? Pe dracu! Fiecare o apucă pe cărarea lui, închis în egoismul lui. Eu și Adela avem un drum comun, același destin. Fiîndcă Adela nu e femeie...”

Am tresărit, probabil. Dar el nu părea atent, nu se mai incurca în astiel de amănunte. „Am ucis femeia; e superdeșteaptă, rece, cerebrală. Ca și operele astea pe care le tot citim prin pădurea de grile, interesați de anatomia lor; și armata exegeților jubînd pe cadavre. N-am vrut să fiu un Codrescu, un intoxicat, trăind uimit, paralizat, într-un „vâl de azur”, mulțumindu-mă cu o „dibuire în vis” E o iluzie să cauți în Adela genul speciei. „Nu e decât un om” — recunoștea bietul doctor, nu? Eu n-am căutat parfumul vieții ei; amfîndol trăim în parfumul bibliotecii...”

„Al dracu! Andreas ăsta, spunea Genovica, cumnată-sa. Și-a făcut de cap la tinerete și-acu, cînd îi scrijele balamalele, ne împroașcă cu sfaturi monahale; proastă e Adela...”

„Arc dreptate Andrei, intervenea Adela, conțea dimensiunea verbală a existenței; ce m-aș fi făcut fără el...”

Dar El nu mai era. Parcă îi luase și trecutul; se confrunta cu un trecut înghețat, necunoscut, via-

(continuare în pag. III)

Adrian Dinu RACHERU

© Fragment de roman

GELLU DORIAN

Cîmpulung Moldovenesc, o amintire

Muntele, lunca riului, amintirea buimacă în colțul pe care adorm — inimioara de plastilină a soldatului de plastilină, sora mea trăgînd sforle; — și copilăria era pe sfîrșite în acel oraș de munte, departe. Poezia mea și lătra încă, și-n serlașul meu ghemuiam hirtii fel de fel, terfeloagele unchiului meu, braconier, de altfel ignorînd cărțile, dar nelăsîndu-mă nici o clipă fără ele în mînă. Ca-ntr-un mixer, în capul meu se amestecau ideile și nimic nu părea de prisos, praf așezat pe mobile, șters în rugă de mătusa mea, vinzătoare de lozuri, iubitoare de cînt. Și așa pe furîș, fără pic de rigoare, copilăria mea a rămas pe apa Moldovei, a Sîmbetei nu, act nesemnat decât de mușenia pietrelor prundului, zdrelindu-mi gleznele în geometriile lor. Oamenii, viețile lor, Erika — amintiri spulberate ca hirtiele înghițite de flăcări, — mică alexandrie a memoriei mele, sufletul meu zbuciumat încercînd să te scrie.

Pe vremea acestor cuvinte

Pe vremea acestor cuvinte camuflata și ochii tăi albaștri fac lacrimi sub ele; din burta lor mică ei vor să scoată corpuri străine cu care vor să lovească, pe cînd acolo șerpuiește lirismul frumos ca un fluviu printr-o cîmpie. Spune-le tu, iubită de mine cu mîgălă de scrib, cite fantoșe am ucis pînă cînd te-am găsit, cit de mult am umbiat, ce-am pierdut ce-am cîștigat... Acum, pe vremea cuvintelor cit rodiile, cit roțile trenului, ei mai cred că ochii tăi albaștri strecură printre versuri pîndesc în te miri ce oceane de neliniști, sau poate că sub pleoapele tardate cred că ascund diamante, cîștig ilicit; — spune-le, spune-le, iubirea mea n-a cerul răsplată, dar nici pedeapsă nu merită — în ochii tăi albaștri m-am pierdut tot timpul, ca privirea în cer.

Oameni buni

Dar de ce stați ghemuiți, oameni buni, i-am întrebat pe acei călători pregătiți să se gudure în poemul meu pe nesimțite. Mergem la vavilon, mi-ai spus, am uitat acolo puritatea și iată-n posesorii unor cuvinte orlane. Iumneața știți mai bine, poate — mi-ai mai zis — turnul babel mai există?

Acasă mi-am scuturat de pe haine cele citeva cuvinte ucise și mi-am zis: voi muri neștiutor ca toți oamenii.

Prietenul de la Borca

Îmi imaginez aici în această stație de cărți muntele, prietenul meu judecînd mereu abia a doua zi singele transfuzat în poem ca o mărgică de sidet printre degetele emigrantului grec Kociopolos visînd la pădurile salonicului bind rachiul de MYT în piața orașului Botoșani — pare simplă și curată tristetăa lui de-a trăi o zi în două printre cărți și urzici, printre scrisori, Maria, Ioana, Tudorița, Irina, ca o prințesă a gîndului său, o zăpadă pare a fi crinul inflorit sub fereastra lui, poem de Mallarme, megafon al altor cîntece lăsate-n bustru printre brazi, — îmi imaginez aici, în podișul din nord, muntele, prietenul meu ridicîndu-l zi de zi, dîndu-i numele său ca piramidei sale faraonul Keops.

Moriști de hîrtie

Vine liniștea de pretutindeni și peste tot e neliniște, melstrom, vers de poem semnat Holderlin — fînta în care-mi trimite cuvintele se mișcă, dispare, vîntul mușcă din silabe și eu la frumos și bine visez. Ani în șir așteptarea mi-a crescut în loc de inimă așteptare, acolo, ca-ntr-un oraș de provincie, se bat cap în cap zilele, moriști de hîrtie în mina unui copil vrînd să cutreiere cerul.

Contrast

În aceste zile de primăvară nu mi-am îngăduit nici o clipă să zbor, își zise copilul gîndînd la zmeul lui de hîrtie. — poate într-o zi cu mai multă lumină: pe hîrtie albă soarele mic, ca un hai-ku, coama zmeului fluturînd razele — în balconul unui bloc privirea unui bătrîn încerca străpungerea cerului, — niciodată n-am zburat, cum voi zbura în curînd, își zice.

Te-aud trecînd

Te-aud trecînd spre ziuă în asfințitul lunii Au inflorit și merii și tot așa și prunii Purificînd lumina s-aud privighetori Într-un salcîm toamnăte cum inflorose din flori Amețitor respiră tulburătorul crin Mari fluturi mă-nfășoară ca-ntr-un balsam divin Nîngura din lumi astrale de nimeni cercetate Făptura dimineții prin somnul tău străbate...

George DAMIAN

Sîngele poetului

Scriu cu singele meu amestecat cu erizanteme și băuturi tari	scap din miini paharul cu poeme
beat de fericirea cea tainică a poetului	acum orașul e cuprins de flăcări
	Gh. SILEA

T.V. Ștefanelli inedit

T. V. Ștefanelli s-a făcut cunoscut prin lucrările sale istorice, ceea ce i-a adus calitatea de membru corespondent al Academiei Române, în 1898, de membru titular în 1910 și, în 1911, de vicepreședinte al Secției de Istorie din Academia Română. Ca prozator s-a făcut cunoscut prin „Amintiri despre Eminescu”, fiind unul din cei cîțiva prieteni intimi ai marelui poet, dar ca poet, dramaturg sau traducător a fost mai puțin comentat. Piese de teatru pentru echipa de amatori înființată și condusă de el la Cîmpulung, Moldovenesc (1876—1882) erau inspirate din literatura franceză; localizate pe fond de comedii spirituale, au fost prezentate cu mare succes în județele Cîmpulung Moldovenesc, Suceava și Rădăuți.

Poeziile lui T. V. Ștefanelli au fost citite numai în ședințele literare ale societății academice „România Jună” din Viena. Ele aveau un caracter ocazional, oglindind diferite aspecte ale vieții culturale, sociale și economice ale vremii. Toți așteptau cu nerăbdare să se prezinte „ceva din ale lui Ștefanelli”. Cum în anul 1863 imperiul austriac intra într-o criză financiară, ce a durat aproape 12 ani, Ștefanelli nu trece cu vederea acest fapt și prezintă, într-o ședință, o poezie creată ad-hoc, fără titlu, care se publică acum în această oară.

„Să vă cînt cu voce lină
De ce acu de zecé ani
Peste biata Bucovină
Au căzut criza de bani.

Unde mergi acu pe stradă
Întîlnești numai cîrlani
Ce ne-nșală și ne pradă
Eată dar criza de bani.

Șvabalăii din toată lumea
S-a înmulți ca guzani
Ce deșartă fondul nostru
Eată dar criza de bani.

Damele își poartă scurte
Cioboștele-n găitani
Și turica cit un munte
Eată dar criza de bani.

Pudruite și sfeclite
Cu pudre de eingiscan
Decolate de-un metru
Eată dar criza de bani.

Demorate prin convicturi
Studiate zecé ani
Far cînd scri nu scri mai buche
Eată dar criza de bani.

Teologii de acuma
Îngîmfați-s ca curcani
La pelit cer mii și sute
Eată dar criza de bani.

În Costina de exemplu
Cuconășul Emilian
Joacă rol de artist mare
Eată dar criza de bani.

Muzicanții la noi în țară
S-a-nmulțit ca ciobotari
Doar chiar și Golembaia
Eată dar criza de bani.
von Gerlaufe.

Dacă poeziile ocazionale ale lui Ștefanelli care au fost publicate în C. L. din 1985—1986 nu purtau titlu, cele lirice, în majoritatea cazurilor, au fost intitulate. Iată două inedite de acest fel.

O SOARE MÂNDRU

O soare mândru radios!
Cum îmi lucești tu de voios.
Și îmi deștepti un fainic dor,
Ah! pieptu-mi plin e de amor.

O soare bun e gândul meu,
Ca tine voi să fac și eu,
Și să sărut frumoase flori
Și ochi cu foc, fermecători.

O soare multe ai privit,
Copile gingașe-ai zărit,
De ce-mi aduci atîta chin
Și faci ca vecinie să suspin?

O soare mândru radios!
Cum îmi lucești tu de voios.
Și îmi trezești un tainic dor;
Ah! pietu-mi plin e de amor.

TABLOU DE TOAMNA

Prin nori o rază
A străbătut
Și-n valea-adîncă
Ea a căzut.

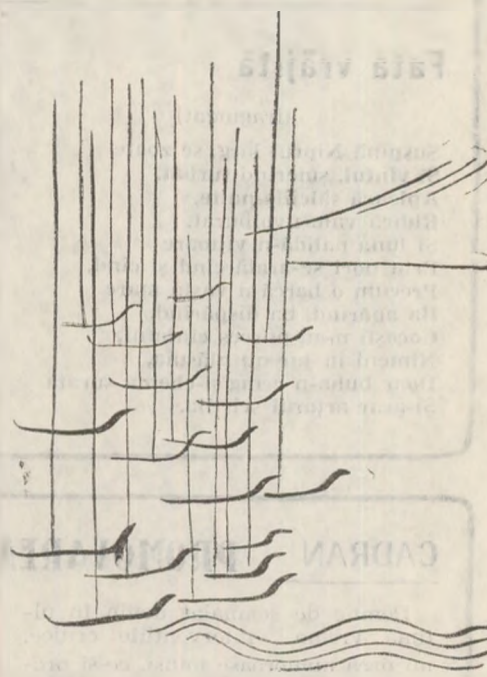
Floarea zimbește —
Ah! în zădar
Ventu-i de toamnă
Doru-i amar.

O amintire:
Ce chip iubit!...
Trec mai departe
Și plîng cumplit.

„Asta-i romantismul generației noastre”, spunea el rîzînd după ce-și recita versurile referitoare la el.

Poeziile publicate ne-au fost comunicate, cu cîțiva ani în urmă, de către istoricul Teodor Bălan, în arhiva cărții se aflau și manuscrisele fotocopyate de noi.

N. MOSCALIUC

Desen de Costin NEAMȚU

RECENZIE

BIANCA MARCOVICI

Ochiul cuvîntului

Dintre sutele de catarge plecate de la țârmurile Editurii Litera, Bianca Marcovici (ca și Liviu Popescu, de pildă) nu mai reprezintă doar o speranță, insistența matură cu care poeta meditează asupra „materialului de construcție literară” — cuvîntul generator de potențiale imagini — fiind chiar un temel al certitudinii. În esență, autorea aspiră spre o formulă poetică statuară. (v. *Statui de cuvinte*), sobră și gravă, iar „masca” ludicului și autoironiei nu trebuie să ne inducă în eroare. Temperamentul artistic al B.M. se pretează la o creație de factură introspectivă, pentru ca poezia fiind o modalitate specifică de explorare a „spațiului dinlăuntru”. Efigia cea mai concludentă a propensiunilor sale spre explorarea propriului eu ar fi în această ordine de idei, poema liminară — *Ochiul cuvîntului* — echivalentă cu o artă poetică sui-generis: „toate poemele mele / amintesc de mine / le-am scris explorîndu-mă / mi se pare mai important / să mă studiez / decît să privesc în jur, / eu sint oglinda...” Evident, paleta tematică pe care ne-o propune B.M. în această a doua carte a sa este mai amplă și mai diversificată; eroica muzică, sentimentul matern, spațiul imaginar etc. dau consistență poemelor. Categorie, B.M. vede în aflarea cuvîntului nedemonstrat condiția sine qua non a victoriei. Într-o poezie: „totul se preschimbă în aurul luminii / atîta timp cît mai poți adăuga un cuvînt / notocit, hoholit în tine / ca într-o regăsiare desavîrșită / vei ști de ce trăiești” (*Meditație*). De reținut în această vîrstă a creației „cuvîntul” constituie pentru B.M. o veră vătărată obsesivă, așa explicîndu-se de ce toate celelalte coordonate identice ale cărții gravitează în jurul aparentă de structurare — pe o nîcică — în jurul axei numite „cuvînt”. Iată de ce obsedanta vocabulară apare distribuită într-o suită de contexte ce-i conferă substanță metafizică sau simbolică, de la „cuvîntele flori”, la „cuvîntele rani”. Într-o astfel de poezie se desfășoară toată gama de trăiri poetice (exultanță, drama căutărilor, a întrebărilor, nedumeririlor, îndoielilor și certitudinilor), prinjuite autcare de impactul cu existența.

Conștientă că încă nu a reușit să se elibereze total de sub imperiul unor „nemistuite glanduri” ori „imagini prînse cu ață albă” (ex. „ceaiul absenței tale îl beau zilnic”, „oglindea masinată de peruci”, „sîngele meu clocoțește în vinele sufletului”), B.M. ni se înfățișează ca o poetă predispusă la autocenzurare, care știe ce vrea, iar avvertismentul din ultimul poem (*Declarația de apărare a sufletului*), conform căruia „închipuirea merge mai departe”, trebuie privit cu toată seriozitatea și încrederea.

Nicolae CĂRLAN

DICTIONAR

Morariu, Victor (n. 12.II.1881), Toporăuți — U.R.S.S. — m. 1.VII. 1946, Caransebeș). Studii secundare la Cernăuți și Suceava, superioare la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Cernăuți (1900—1905). Profesor în învățămîntul secundar la Suceava (licențiu „Ștefan cel Mare”), iar din 1929, profesor titular la Universitatea din Cernăuți — catedra de limbă și literatură germană. În 1928 își trece doctoratul în litere la Cernăuți. Debutează în „Junimea literară”, III, 1906, cu o traducere. Colaborează de-a lungul anilor cu studii, note, recenzii la *Convorbiri literare*, *Revista filologică*, *Făt-Frumos*, *Floarea soarelui*, *Buletinul „Mihai Eminescu”*, *Revista Bucovinei* ș.a. Lucrări tipărite: *Călușul istoric*

a orașului Suceava, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1921 (reeditare în 1930); *Călușul Mănăstirii Neamț*, Tîngu Neamț, 1923; *Novalis-teoretician al romantismului*, Suceava, Tip. Hermann Weiner, 1924; *Amintiri despre Ion Grămadă*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1926; *Sintaxa propozițiilor în „Psaltirea Scheiană”*, Cernăuți, 1927; *Începuturile novejii germane. Premisele istorice. Teoria, Goethe-Tieck*, Cernăuți, 1928; *Formarea verbelor în „Psaltirea Scheiană”*, Cernăuți, 1928; *„Povestea vulpei” de Anton Pann și „Reinecke Fuchs” de Goethe*, București, Ed. Bucovina, 1932; *Problema novejii în literatura germană*. Introducerea cursului universitar, Cernăuți, 1937; *Pedagogia lui Herder*, Cernăuți, 1936; *Vasile Bumbac (1857—1918)*, Cer-

năuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1940; *Prima traducere germană a „Măceșărușului”*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1940; *Semicentenarul „Deșteptării” lui Constantin Morariu*, Cernăuți, Ed. Glasul Bucovinei, 1943; *Foiașul Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina 1865—1869*, Cernăuți, Ed. Mitropolitul Silvestru, 1932. Victor Morariu s-a afirmat atît la catedra universitară, cit și prin lucrările publicate, ca un bun cunoscător al literaturii germane, dar preocupările sale publicistice au fost diverse, de la pedagogie la istorie literară, lingvistică, folclor și mișcarea culturală bucovineană. A fost unul dintre inițiatorii „Junimii literare” în 1904, deși nu a făcut parte din colegiul ei de redacție. La Suceava a scos o re-

vizistă de culturalizare generală „Gazeta poporului”. Deși a publicat puțin, Victor Morariu a fost unul dintre cei mai străluciți cărturari bucovineni în perioada interbelică. Referințe critice (selective): Bucur, Marin: *Istoriografia literară românească*, București, Ed. Minerva, 1973, p. 293; Dăteu, Iordan și Stroescu, S.C.: *Dicționarul folcloristilor*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 145; Iroaic, Petru — în *Făt-Frumos*, nr. 5—6, 1935, p. 213—218; Loghin, Constantin: *Istoria literaturii române din Bucovina 1775—1918*, Cernăuți, Ed. Mitropolitul Silvestru, 1926; Tempeanu, Virgil: *Istoria literaturii germane*, București, Ed. Universul, 1943, p. 460—461; *Știința în Bucovina*, II, Suceava, 1983, p. 192—195. Ion PINZARU

Metamorfoza

(urmare din pag. II)

ța consumată i se părea străină. Nu-i mai rămînea decît ficțiunea; dar deformînd, manevrînd trecutul ce schimbăm de fapt?

Adela se prelingea înfrîntă, zdrobită; pași tirșiți, bleagă, o voce uscată ascunzînd o cicatrice, o amintire; coborînd în goiul unei morți, peste care se va așterne uitarea, ștergînd urmele. Îi prinse în conul privirii gîndul îngrijorat. Adunată într-un colț, crescînd brusc, uluitoare, plutînd imaterială, existînd undeva în paralel, rece, serafică și aici, tîrîndu-se bătrîncios, explicîndu-se cu faimosul zîmbet asimetric: „ce pot să fac? Ne tot birim, ideile mari amorseșe și ele, ne-am resemnat, viață sălcie, nu mai schimbăm nimic. Înțeleg grija marelui, dar... Cînd Andrei se va duce...”

Andreas alunecase în trecut. În trecutul ei, un gol luminos, o memorie eliberată. Va trebui să pună ordine în lădoial lui, să se zbată, să se bată; să trăiască fără el ca și pînă acum. Să fie El, tot plin de țînc. Sau să devină Ea?

„Adela se măritase cu un căp-căun — anunța pe toată lumea Genovica. „Era cuminte, neștiutoare, nu ieșea din vorba lui, tot cu nasu-n cărți; nu cunoscuse alt bărbat. Păi, ce viață-i asta?”

„Unul trebuie să fie supus, recunoștea Adela. Îți trebuie energie și pentru a renunța, mai spunea femeia-obiect, cu un zîmbet abia schițat, mototolit. Dar ce-o fi fost în sufletul ei? Sau în corpul ei, unde misterioasă viață lucrează Trăim într-un corp, nu? Și viața lui, primînd și răsfrîngînd lumea, nu rămîne ascunsă. Nu o știm, nu o vom ști. Doar așteptarea, pînda, pregătîți morcu, gata oriînd să primim o veste proastă. Și să ieșim din ea, îmbogățîți cu o experiență, încasînd alta”.

„Ce-o să te faci fără mine? — o întrebă Andrei, inoculîndu-i gustul fricii. Vei rămîne singură, îmbătrînită din ce în ce, te mai doare ba aia, ba alaltă, iesi din

protectoratul meu! Și Adela lu-neca cu ochii ușați și voce plîngăcioasă, naucită, gîndul o atînsese, cerșea grijă. Sa nu poată sa-și despicie un drum prin această lume, trecînd într-o altă zi, purtîndu-și masca?”

Unde-i Andreas? Parecî nici n-ar fi fost. A rămas o bibliotecă imensă, cărți aruncate peste tot, și, de-acum, amatorii de achiziții tropăindu-i în prag. O bibliotecă uriașă tapetîndu-i pereții, translerată celor cu părăluțe, steapă dacă ideile cărților nu se vor a-prinde și în mințile lor cîltoase. Așa, de-o frunzăreală. Va trebui să mai vindă, va trebui să trăiască, să întîndă de pensie. Cu Andrei era liniștită; era fericită că el era acolo, îl hrănea privindu-l matern, ocerotitor, pălăvrăgînd la o cafea, contemplîndu-și degradarea. Acum va trebui să descopere viața, să trăiască pe propriile-i picioare, să-l continue. Să mai dea cu nasul prin realitate. Că literatura și viața nu se prea potrivește.

„Literatura e dinamită, prietene”, perora Andrei tot aranjîndu-și terfelogele. O pădure de grile stă între noi și realitate. Circulăm cu bagajul lecturilor, ne imprumutăm adevărurile, scade preza asupra realității. Știu, știu, dar, uite, nu mă pot vindeca. Nu scap de năravul asta. Eu și Adela gustăm voluptatea semnificațiilor. Vicioși, facem o lectură productivă — așa se spune, nu? — vrem să recunoaștem realitatea în universul lecturilor. Alta nu e, nu contează”.

Insașiabil Andrei asta. Cîtea, cîtea, uita de toate. Și Adela lîngă el, strîcîndu-și frumozii ei ochi — striga Genovica, revoltată. „Dar cînd citești ce-au scris cei mari, te cam blochezi” — mărturisise Andrei; ce să mai scrii? Nu-ți mai vine. „Mata cum stai cu Legea conservării scaunului? Scrie numai, că se va publica cîndva. Nu e Uului numele eternității?”

Viața gîlglie, Andrei munea febril, timpul, firește, amenința. N-avea vreme de pierdut, trăia ca un monah. Dar te poți întrecba; cunoaște asta viața? Ar trebui trimis în documentare pe la toate etajele ei, să răscolească subsolurile, să mai accepte și scursoarele, nu doar aerul eterat. Să se recicleze, fosila. Poate că și de tractorii aveau ceva dreptate. Viața tece pe lîngă noi, scriitorul se

golește, de unde să-și mai ia carburanți dacă zace, colbut, în bibliotecă?

„Greu de atîns este simplitatea — îmi spunea Andrei, ieșînd din bibliotecă, furios că se împotmolea. Să căutam apa limpede a adevărului, cărțile transparente, vitale pentru nervul umanității din om”.

Seria, dar nu publica. Ținea la idee, urla, amenința, nu accepta imixtiunile. O idee trebuie s-o iubești întocmai ca pe o femeie, recita din Musil și nu era de acord, îi combatea pe toți, se des-cărca plin de vervă. Doamne, ce spectacol! S-au volatilizat vorbele lui, s-au pierdut ideile. Acum zace nepuțnic; trecutul lui rămîne un zăcămint neexplorat, neexplorabil; nici nu mai știi dacă trăiește, dacă în candela speranței mai pilpîie un bob de lumină. Și se vor stinge și cei care l-au cunoscut! Și fără el, în lumea largă, atîtea pușlamale foindu-se, urîndu-și superioritatea de a trăi, atîtea mediocrități cocotîndu-se pe niște scaunule; toți vii însă, cu interese și ambiții, galopînd insolent în cursa spre moarte. Dar și atîția morți celebri, repere, pilde, pe care viața vie nu dă doi bani.

„Eu locuiesc în Adela dar ea mă terorizează”, izbucnea cîteodată. Foarte rar arunca fraza, ferînd-o însă de urechile ei delicate. Era evident, gelos; ea mai era tîngă, avea viitor. Un viitor fără el. Și cînd pricepi că totul s-a isprăvit, cînd încerezi să-ți întelegi moartea, cînd năvala amintirilor, a cel carusel de cioburi și frînturi se amestecă în elina de adevăr — o recapitulare în galon, din labirintul singurătății lui nînda, inventa un viitor care, iată, îl expulzează; doar o teamă cleoasă care-l trăgea, doar semnele aerului viitor barat, îngolînd în solul clipei. Parecî poți trans-feră suferința ta altora? Și-apoi, la ce bun să dezlegi semnele, să gusti spectacolul propriei dispariții? Verificase, desigur, că prietenii de atîdată se destrămau, că reînțînirile nu mai legau nimic; viața ne separă; decantase tot șuvoiul vîului, folosea înlocuitori, te vindeca de boarea romantică. Nu-ți mai rămîne decît ficțiunea; să recădem în copilărie, deci. Și, deodată, salvator, nu-ți mai amintesci nimic. Dispari!

Afară, bombardamentul realului. Mingîiat de boarea însărării mergeam încă spre Andrei Hera. Se scursesese o amiază poleită, orașul, lăcviat obosit, plutea înecînd de asfințit, se învalua într-o lumină grea, ulcioasă. Treceam pragul serii în respirația indiferentă a burgului. Gustam beția zilei înjunghiate, amurgul culorilor. De parte, cîmpuri arse; nervii orașului zbrîncie, valurile înșărării cad în falduri grele, pe asfaltul ridat — pastă gri peste care lu-neca automobilii aroganți — cad cu zgîrcenie picurii neonului. S-ar părea că am ajuns. Iată, zidul verde-negru, scutul de iedără înfiorată de palele vîntului, melcul scării, cușca liftului; și butonul ascuns, pumnal sonor despîncînd a-erul lipicios; și pașii noi, înecați; o ușă abia întredeschisă...

„Pe cine căutați, domnule? Plutește în surisul ei o amabilitate rece, o feminitate înghețată. Ghi-cești craterele pereților îmbrășiați, scriștîitul ușii neune, vrful de amintiri. Parecî soarele apune undeva maiestuos, trece solemn într-o altă dimineață, risipîndu-și snopii razelor. Parecî aici locuise Andreas, un simplu scriitor, nu?

Invazia trecutului, volatilizarea timpului, un vîlmășag de amintiri; și la capătul drumului, surpriza erorii. „Opera mea e Adela”, ar murmura Andrei. Iarși pași șovăitori, corpul care nu mai ascultă, oglinda spartă a trecutului. O viață plagiată, o viață netrăită; unii, îngîmăi Andreas, se nasc pentru a fi sclavi...”

E noapte deja. Inutil, e prea tîrziu.

„Nici un scriitor nu e simplu”, comentază acru doamna. Aaa, Andrei Hera... Da, eu sint...”

Și gîndești că, totuși, uitarea cade ca o lespede, viitorul ne sancționează, alungîndu-ne. Și par-că toate acestea au fost și vor mai fi, se vor mai întimpla.

TARAS SEVCENKO (1814—1861)

Fata vrăjită

(fragment)

Suspină Nipru larg, se zbate
Și vântul, suierînd turbat.
Apleacă sălciile-nalte,
Ridică valu-nvolburat,
Și luna palidă-n vîltoare
Prin nori se-arată cînd și cînd,
Precum o barcă-n vasta mare
Ba apărînd, ba dispărînd.
Cocoșii n-au purces cîntatul,
Nimeni în jur nu glăsuia,
Doar buha-n crîng-și-chema surata
Și-arar arțarul scîrțîia.

Testament

De-oi muri, în steпа largă
Mă-ngropați pe mine,
Pe-o movilă din pămîntul
Dulcei Ucraine.
Ca să văd, s-aud în taină
Lanu-ntîns, bogatul,
Cum se zbate între maluri
Nipru-nvolburatul.
Cum de-aici, din Ucraina,
Duce-va spre mare
Sîngele vrăjmaș... atunci eu

Voi lăsa-n uitare
Și cîmpiile și munții
Și-mi voi duce plînsul
Către Dumnezeu. Căci altfel
Eu nu cred în dînsul.
Mă-ngropați, porniți și rupeți
Lanțurile toate
Și strîpțiți cu sînge dușman
Dulcea libertate.
Și-ntr-o lume fericită,
Liberă, deplină,
Nu uitați, mă pomeniți dar'
cu o șoaptă lină.

Traducere de
Ion COZMEI

CADRAN PROMOVAREA VALORII

Demne de semnalat devin în ultima vreme intervențiile critice, nu prea numeroase totuși, ce-și propun să „statueze” o mai îndrăzneată atitudine în susținerea și promovarea valorilor (implicit în combaterea mediocrității). Sint intenții stimulativе care coincid de altfel cu o evidentă ascensiune a gradului de conștientizare, de asumare a responsabilității actului creator. Noile generații, mai deschise experimentelor, formulelor novatoare, au determinat și o restructurare a criteriilor de percepere a textului. Asistăm, de fapt, cum observa cineva, la o „mutație de sensibilitate” care atrage după sine inevitabile mutații și în sistemul de percepere a operei. Lectura critică trebuie să opereze astăzi cu alte repere, ea însăși își „inventează” în acest scop noi norme de descriere și de validare a produsului literar. Judecata de valoare e chemată, deci, să disocieze fără echivoc între ceea ce este și ceea ce vrea să pară a fi creația autentică, originală, irepetabilă.

O contribuție notabilă în elucidarea problemei aduce revista „Cronica” (nr. 6), care își oferă recent spațiul tipografic spre a face loc unei interesante dezbateri purtînd genericul „Valoarea și criteriile identificării ei în dialogul generațiilor”. Vizînd domeniul dintre cel mai divers, opiniile înserate își propun o investigație amplă asupra fenomenului cultural actual și avansau sugestii de o reală utilitate în cunoașterea și aborda-

rea acestuia. Să reținem doar a-această secvență care sintetizează complexitatea temei: „Chestiunea care se pune în acest răstimp de schimbări radicale și globale depinde de felul cum știm să discernem între valorile noului și valorile vechi, caduce sau nonvalorilor. Care sint criteriile de evaluare? Care sint mijloacele de generalizare a noului sistem de valori la scara maselor largi ale populației? Cum identificăm sau cum certificăm autenticitatea valorică?”. În aceeași ordine a intențiilor de care aminteam poate fi văzută și ultima apariție a Caietelor critice (nr. 3—4/1987), număr consacrat personalității lui Marin Preda. Avem de a face nu doar cu o culegere de articole, evocări și comentarii, ci cu o salutară tentativă de definire a posterității marelui prozator, „ceea ce reprezintă”, după cum e de părere și Mircea Iorgulescu, „un proces de revizuire a opiniilor și judecăților critice” emise în timpul vieții scriitorului sau, altfel zis, o reconsiderare „care nu implică ieșirea din actualitate, dar presupune o altă perspectivă și o altă unitate de măsură, mai înalte, mai senine, mai cumpătate”. Desigur, aplecarea asupra destinului literar al autorului „Moromeților” semnifică o stare de spirit și relevă deopotrivă forța modelatoare, constructivă a acestui destin. De unde și prezența unei acute motivații de ordin axiologic atunci cînd scrutăm cîmpul prozei contemporane.

Ecoul unor asemenea preocupări se regăsește, deși în alți termeni, și în ancheta găzduită de curînd de revista „Amfiteatru” (nr. 3) sub

titlul „Recurs la esența literaturii”. Semnatarul (Ioan T. Morar) pornește în susținerea demersului său de la o renlitate manifestată în rîndurile tinerilor: aceea a „mirajului scrisului”. „De ce se asimilează literatura foarte adesea — se întreabă I.T.M. — cu o indelecticire la îndemîna oricui, cu divertismentul” și ce îi face pe unii „să creadă că literatura e calea cea mai simplă spre succesul social, spre notorietatea publică?”. Și, pentru găsirea răspunsurilor, I.T.M. întreprinde minuțioase investigații printre numeroșii veleitari care confundă actul creator cu o facilă însușire de cuvinte, dacă nu chiar cu o ocupație profitabilă. Sint edificatoare în acest sens alți mărturiile directe, cit și spiciurile din maldărele de corespondență ce invadează redacțiile. Din rîndurile celor mai insistenți versificatori, ne spune I.T.M., se recretează vanitoșii, cei hotărîți, în ciuda lipsei de talent, să-și vadă numele tipărite: „gloria e cel mai mare miraj, este idealul cel mai des imaginat, fantasma care-i bîntuie pe scriitorii de ocazie”. Trist este că unii reușesc să-și vadă într-adevăr numele tipărit, nu doar în vreo publicație sau alta, ci și pe o copertă de carte. Oricum, întreaga demonstrație (argumentată) a lui I.T.M., acuzînd amatorismul și falsa convingere că nimic nu pare mai ușor „decît a așterne pe hîrtie niște rînduri pipernicite, schimonosite”, îndeamnă la exigență, la stăvilirea diletanțismului. Misiune de la care nici un critic onest nu se poate sustrage.

Ioanid DELEANU

Bustul lui Eminescu de la Dumbrăveni

(urmare din pag. 1)

minescu (Din parcul Dumbrăveni), în care aduce un elogiu generator de puternice emoții estetice și sentimente patriotice: „Zi-i vîntului să-i cînte doine / De dragoste sau haiducești / Poetului ce-a fost mîndria / Gîndirii noastre românești”.

Un moment înălțător al festivității a fost atunci cînd reprezentantul portului dunărean, avocatul Nicu N. Vlaicu (fostul elev al lui Eminescu la Institutele Unite din Iași), depunînd, în semn de nestîns omagiu, la baza soclului bustului, coroana de flori cu inscripția „Gălățeni, nemuritorului poet român Mihai Eminescu”, a citit textul telegramei unui împătimit grup de admiratori din Galați, semnată, printre alții, de către Ion Cotrutz, generalul-erou din Războiul pentru Independență, profesorul Nicolae I. Philippide, fratele celebrului lingvist ieșean Alexandru Philippide, doctorul în litere și drept Nicolae N. Lenguceanu, căsătorit cu una din fiicele lui Duiliu Zamfirescu, Timoleon Nebuneli, directorul ziarului „Galații”, care, alături de profesorii publiciști Alexandru N. Nicolescu — prietenul lui Alexandru Vlahuță — și Moise N. Pacu, membru al Societății Grafice Române, și ei semnatarii depeși, luaseră apărarea lui Eminescu împotriva nefastei epigrame macedonskiene, în cotidianele locale „Poșta” și „Vocea Covurluiului” din 10 august 1883. „Depunînd coroana pe bustul nemuritorului Eminescu — telegrafiau entuziaștii gălățeni — fiți interpretul sentimentelor noastre de admirație pentru poetul și publicistul a cărui memorie se eternizează” și „expri-mați inițiatorului și fondatorului bustului mulțumirile noastre pentru fericita idee ce a avut de a perpetua în pădurea Dumbrăveni-

lor imaginea marelui poet” („Conservatorul”, II, nr. 153, 14/27 iulie 1902). În aceeași atmosferă sărbătorească, poetul gălățean Constantin N. Bour citește cu sensibilitate creația sa, *Odă la statuia lui Mihai Eminescu*.

La frumoasa solemnitate de la Dumbrăveni au mai luat parte și alți distinși invitați din țară. Din partea prestigioasei reviste „Convorbiri literare” a vorbit filozoful și psihologul Constantin Rădulescu-Motru (?), care a relevat că Eminescu „a intrat prin așa de înalt gîndirea românească”, încît a reușit să impună „peste graniță faima țării...”. Aducînd, în numele unor societăți culturale, „omagiul marelui maestru al limbii române”, studentul din Cernăuți, Victor Morariu (viitor profesor universitar) spune că „înălțătoarea serbare de azi deșteaptă gînduri mărețe bucovinenilor...”. Artemie Berariu, redactorul ziarului cernăuțean „Deșteptarea” afirmă că Eminescu „a cîntat cu aita căldură durerile și aspirațiunile bucovinenilor prin frumoasa sa *Doină*”, că „geniul său, după moarte, va străbate secolele...”. Publicist și autor dramatic, reputat orator, Petru Grădișteanu, delegatul „Ligii culturale”, îl apreciază pe autorul *Luceafărului* ca un poet „prin excelență”, datorită „nu numai versurilor sale, ci și inimii sale care a cuprins România întreagă”.

Alături de cei menționați mai sus, au mai asistat la impresionanta festivitate poezii St. O. Iosif, Dimitrie Anghel și Dimitrie Nanu, dramaturgul Alexandru Davila (care și-a consemnat impresiile), filologul Sextil Pușcariu, reprezentantul Societății „România Jună”, magistratul Corneliu V. Botez, unul din primii noștri eminescologi ș.a. Din investigațiile noastre

de pînă acum, nu rezultă însă că I. L. Caragiale și Alexandru Vlahuță ar fi participat la această manifestare, cum se presupunea în emisiunea televizată a albumului duminical din 13 martie 1983. O elocventă dovadă este și epistola înedită, adresată la 15 mai 1909 lui Corneliu V. Botez de către Leon Ghica — Dumbrăveni, care precizează că inaugurarea bustului lui Eminescu „am realizat-o cu dumneavoastră și cu cîțiva prieteni, dintre care / St. O. / Iosif, / Dimitrie / Anghel, Cincinat / Pavelescu, / Alexandru / Davila și alții”. (Biblioteca „V. A. Urochia” Ms. V/57). Expeditorul acestei scrisori nu putea omite tocmai numele celor doi scriitori de prestigiu în epocă.

Cu aceeași ocazie festivă, St. O. Iosif a compus o odă, transpusă pe melodie de transilvăneanul Tempea și interpretată de elevii celor două școli din comună. S-a mai intonat pentru prima oară marșul *La arme!*, pus pe note de un compozitor francez, pe versurile lui Eminescu, „o marsilică română”, care „a stîrnit aplauze furtunoase și nesfîrșite de entuziasm”. „În mijlocul unei mari animații — notează un martor ocular — s-a sfișit această solemnitate, care va rămîne adine întipărită în inima fiecărui asistent”. În amintirea acestui important eveniment cultural, o parte din numeroșii oaspeți și localnici s-au fotografiat în fața bustului lui Eminescu. Fotografia este reprodușă și-n *Omagiul gălățenilor din 1909*.

„Ceremonia inaugurării / bustului / străluci de un fast rar — rememorează Alexandru Davila — căci, printre asistenți, afară de cele cîteva sute de țărani din Dumbrăveni, erau mulți care cunoscuseră de aproape pe Eminescu”. (Din *torsul zilelor*, vol. I, Editura „Oltenia”, f.a., p. 62—64).

consemnari

● Vasile Demciuc, Petru I Mușat col. Domnitori și voievozi, Editura Militară, 1988

Un Petru I Mușat cu aparență de „digest”, determinată în dimensiuni și profunzimea investigației de relațivă lipsă a izvoarelor istorice referitoare la viața și activitatea acestui domnitor care a ilustrat politic, administrativ, diplomatic și militar cea mai lungă domnie din ultimul sfert de veac XIV. Figura și faptele acestui mare principe al Moldovei, estompa-

te de negura vremurilor, prînd viață de-a lungul celor 127 de pagini, grație efortului sagace al cercetătorului sucevean, decise să smulgă mărturiilor, surselor și documentelor parcimonioase, maximum de elocință, uzînd, cu temeritate avizată, de ipoteze, deducții, interpretări, dezvoltări analitice și formulări sintetice, susținute de un mureu treaz simț critic. Redactată în spiritul exegezei istorice, cu o ușoară tentă de lirism al evocării, pe alocuri, — se implineau, în 1988, 600 de ani de la prima atestare documentară a cetății și a orașului Suceava —, cartea reușește o restituire obiectivă a epocii și domniei, în context european, ale lui Petru I Mușat, „abil diplomat și priceput comandant de oști, chivernisitor de țară și cîntor”, evidențiînd faptul că „în cel de-al nouălea deceniu al secolului al XIV-lea, spațiul carpatonistrian era unificat statului feudal românesc Moldova, (...) rodul cel mai peren al activității politice a celui dintîi mușatin”.

Autorul reliefează meritele domnitorului în construirea și funcționarea „oastei celei mari”, chează independenței Moldovei, în consolidarea țării „ca temelie al puterii”, prin bătărea primelor monede, prin crearea unui puternic sistem defensiv (salba de cetăți: Hotin, Tețina, Scheia, Suceava, Noamț), prin înființarea în 1386 a Mitropoliei Moldovei, „prima mare întreprindere cu largi implicații naționale și internaționale și prin organizarea cancelariei românești, „cu buni cunoscători ai limbilor slavă, latină și greacă, juriști și diplomați capabili”.

Monografia Petru I Mușat a lui Vasile Demciuc interesează pentru sinceritatea angajării și pasiunea cercetătorului nedezarmat de puținătatea izvoarelor, pentru autenticitatea și distincția fermă a profilului edificator al acestui mare principe moldav. D. VIOREL

● Olimpiadă

În vacanța de primăvară a elevilor (10—15 aprilie a.c.) municipiul Suceava a fost gazda unei prestigioase manifestări: Elapa republicană a concursului de matematica (a liceenilor). Între laureați distinsii competiții s-au numărat și cîțiva suceveni: elevii Botezatu Petru-Sorin și Leonte Cristina (Liceul „E. Hurmuzachi” din Rădăuți), Gavrilă Caius (Liceul din Vatra Dornei) și Sandovici Adrian (Liceul „N. Gane”, Fălțiceni). (I.B.)

● Centenar Eminescu

Continuă manifestările consacrate Centenarului Eminescu. Între acțiunile recente s-au numărat medalionul „Eminescu la Putna”, organizat de cenaclul literar-muzical din Putna și șezătorile literare desfășurate în instituții culturale și unități economice din Siret, Fălțiceni, Rădăuți, Suceava.

De asemenea, în orașul Cimpulung Moldovenesc a fost organizată o suită de in-

tilniri cu cititorii cu tema „Luceafărul poeziei românești” la care și-au dat concursul criticul literar Zaharia Sângeorzan, poetul George Bodea și istoricul literar Grigorian Jucan. (I.B.)

● Cenaclu literar

Recent s-a redeschis cenaclul literar al elevilor de la Liceul Pedagogic „Emil Bodnaraș” din Suceava. La prima întrînire a fost invitat scriitorul Ion Beldeanu, care le-a vorbit celor prezenți despre responsabilitatea actului de creație, despre rolul și pasiunea lecturii, despre valori ale literaturii române contemporane. (I.B.)

● Expoziții

La Casa de Cultură a Sindicatelor din municipiu, artista suceveană Ioana Nistor a deschis o expoziție de grafică și tapiserie reprezentativă pentru creația sa din ultimii ani. Efigii ale lui Mihai Eminescu, simboluri ale Marii Uniri a românilor, sau altele cu punct de plecare în poezia contemporană sau în folclor, toate de o nebanuită discreție, descoperind mai ales un traseu sentimental, se alcătuesc într-un exemplar grupaj al unei autoare care de foarte multă vreme se pronunță întru originalitate. (D.M.)

● Revistă școlară

Elevii și profesorii de la Liceul „Nicu Gane” din Fălțiceni ne oferă un nou număr al „Revistei noastre” (publicație cu o anume tradiție a acestei prestigioase și centenare școli) dedicat aproape în întregime poetului nostru național Mihai Eminescu. Revista se deschide cu articolul profesorului universitar dr. doc. Constantin Ciopraga **O personalitate — boltă** („Nu ne putem imagina spiritualitatea românească fără columna ei cea mai înaltă. Iubim în Eminescu propria noastră pasiune — ca popor — pentru bucurie și armonie, regăsim în gîndirea lui întrebări fundamentale privind existența, iar în patriotismul lui consecvent — perpetue motive pentru meditație.”) conturîndu-se firese cu o bine întocmită antologie (Album Eminescu). Ea mai cuprinde poezii originale ale elevilor din cenaclul literar al liceului, scurte încercări estetice, articole despre vîitoarea profesiune, o „cronică de șantier”, epigrame și grafică.

Colectivul de redacție (profesorii Mioara Gafencu, Mihaela Dascălu, Rodica Ciobanu, Daniela Virvarei, Sofia Butnaru, Gabriel Baban și elevii Mihaela Pavel, Doru Ștefăroi, Marius Cires, Romeo Cocjocari, Radu Moldovanu, Andrei Pogorevici) merită, după părerea noastră, un foarte bun calificativ pentru inițiativă și strădanie. (D.M.)

● Premieră

La Secția Suceava a Teatrului „Vasile Alecsandri” din Iași a avut loc o nouă premieră: „Fata din Dafin” de Dan Tărchilă, spectacol regizat de Valentin Ionescu.

În distribuție: Liviu Manoliu, Pușa Darie, Ordel Orlaru, Dan Victor și Marina Ștefanache. (D.M.)

● Tipărituri

Un documentar „Ghid etnografic și turistic” a fost recent tipărit de către Muzeul „Tehnicii Populare Bucovine” din Rădăuți, sub semnătura profesorului Dragoș Cusiac, directorul acestei instituții. Punînd la dispoziția celor interesați date privind istoricul acestui muzeu de excepție, particularitățile expoziției de bază, obiectivele de interes etnografic din zonă, un bogat material iconografic, precum și informații extrem de utile, noua tipăritură umple un gol de multă vreme resimțit. (D.M.)

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DĂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANCI, Victor RUSU, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Secretariat: Eugen DIMITRIU
Tehnoredactare: Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
str. Mihai Viteazul nr. 48